

Lesbeschrijving *Doel*

- ❖ De leerlingen kunnen verwoorden waarom er kruistochten werden gehouden;
- ❖ De leerlingen weten dat ook de Hollanders en de Friezen een kruistocht hebben gehouden;
- ❖ De leerlingen kunnen aangeven wat de gevolgen waren van de kruistochten voor de toenmalige West-Europese samenleving.

Aantal lessen 5

Lesonderdelen *Vertelling*

1. Met Peter de kluizenaar naar het Heilige Land
2. De gevolgen van de kruistochten

Leestekst

De kinderkruistocht

Leerlingenboek

'God wil het!'

Gevolgen van de kruistochten

Verwerking***Repetitie*****Vertelling 1** **MET PETER DE KLUIZENAAR NAAR HET HEILIGE LAND**

Walter geniet... Er is ook zoveel te beleven op de jaarmarkt! En wat is het druk! Gelukkig heeft vader de eieren en de vruchten, die ze vanmorgen naar de stad hebben gebracht, al verkocht. Nu kunnen ze nog een poosje rondkijken, voordat ze terugkeren naar hun boerderijtje.

Even krijgt Walter een verdrietig gevoel. Hun boerderij.., ach, veel vreugde hebben ze de laatste tijd niet gekend. Verschillende keren is de oogst al mislukt. Ze zijn deze winter nog doorgekomen, maar vaak is er honger geleden. En vader heeft nu bijna geen zaaigraan meer.. Walter duwt de sombere gedachten weg. Kom, er zijn vast wel kunstenaars te zien op de jaarmarkt en misschien is er ook een dansende beer. Als die zijn kunsten vertoont, wil Walter vooraan staan!

Plotseling wordt zijn aandacht getrokken door een gedrang in de hoek van het marktplein. Wat zou daar te zien zijn bij de kerk? Van alle kanten haasten de mensen zich er heen. Walter vangt flarden op van gesprekken: 'Een groot prediker...hij is er zelf geweest...vechten tegen de ongelovigen...'

'Vader, wat is dat? Laten we gaan luisteren!' Walter wil zien wat er aan de hand is. Even later staan ze tussen de menigte. Op een haastig in elkaar getimmerde stelling staat een monnik. Zijn gezicht is vertrokken als van smart. Hij wringt zijn handen. Klagen klinkt zijn stem. Het wordt heel stil op het marktplein. Peter van Amiëns spreekt...

'Met mijn eigen ogen heb ik het gezien. Pelgrims, die werden weggesleept, gegegeld en gepijnigd. Ik hoor nog het gekerm en geschreeuw van de arme vervolgd. Die ongelovige Seldsjoeken kennen geen genade. Moeten wij dat nog langer aan-

8. De kruistochten

zien? Nee! De paus heeft gesproken! Hij roept iedereen op het kruis aan te nemen en naar het Heilige Land te gaan. God wil het!

Peter houdt een houten kruis hoog boven zijn hoofd. Zijn ogen schitteren. 'De kerk zal u belonen! Toon berouw over uw zonden en de paus scheldt u al uw straf kwijt. En als u meegaat zal de kerk uw bezit beschermen. Ga mee naar Jeruzalem, de Heilige Stad. Een grote toekomst wacht!'

Als Peter zwijgt, is het even heel stil op het volle marktplein. Dan barst de menigte los in geroep en gejuich. Velen snikken van ontroering. De mensen dringen naar voren. Ze willen bij Peter zijn, hem aanraken... Deze kluizenaar moet wel een heilig man zijn, een man die Gods wil verkondigt! Hoe zou het zijn, om achter hem naar het Heilige Land te trekken?

Te midden van de roepende en dringende mensen staat Walter. Ja, hij weet wel wat pelgrims zijn. Het zijn vrome mensen, die het wagen naar het Heilige Land te trekken, om daar te bidden bij het Heilige Graf. Moeten zij niet beschermd worden tegen de ongelovige mohammedanen? Hij stoot zijn vader aan. Zijn ogen schitteren. 'Vader, zullen wij ook meegaan? Zullen we meehelpen de heilige plaatsen te bevrijden? Het is immers Gods wil!' We hebben hier niets te verliezen, denkt hij. En daar wacht immers een grote toekomst? Dat heeft de kluizenaar zelf gezegd. Dan ziet hij het ontroerde gezicht van zijn vader. Plotseling weet Walter het zeker: wij trekken met Peter de Kluizenaar naar het Heilige Land!

De wegen zijn vol mensen. Duizenden trekken naar het oosten. Allemaal volgen ze de roep van Peter de Kluizenaar. Een paar ridders, landlopers, veel arme boeren, maar ... ook misdadigers, die hun straf willen ontlopen. Velen hebben alles wat ze bezitten bij zich. Waarom zouden ze iets achterlaten? Ze kunnen in Jeruzalem toch een nieuw leven beginnen?

Walter leidt de os, die hun wagen trekt. Het stof, dat onder de duizenden voeten opwolkt, beneemt hem alle uitzicht. Hij heeft dorst, maar klagen wil hij niet. Ze zijn op weg naar Jeruzalem!

Moeder zit met de kinderen bovenop de wagen. De kleintjes turen in de verte. Daar komen opnieuw stadstorens in zicht. 'Moeder, die torens... Zou dat Jeruzalem zijn?'

Onder de brandende oosterse zon ligt de sterke stad Antiochië. De muur is zo dik, dat er wel vier ruiters naast elkaar op kunnen rijden. Vierhonderd torens rijzen grimmig omhoog. De stad lijkt onneembaar. Dat denkt ook de jongen, die met een mismooide gezicht omhoog kijkt naar de dikke muren. Zullen de kruisvaarders ooit de stad kunnen innemen? Maandenlang zijn ze hier nu al. Eerst heeft de regen hen doorweekt en nu brandt de zon. Maar het ergste is de honger. Ach, Walter heeft de laatste jaren vaak honger geleden. Hoe lang lijkt het geleden, dat hij met zijn familie is weggetrokken naar het Heilige Land. Wat waren ze toen vol goede moed! En nu zit hij hier, als enig overgeblevene. Zijn vader, zijn moeder, zijn broertjes en zusjes, allemaal zijn ze dood of gevangen. Hij, Walter, is een zwerver geworden. Zijn kleren hangen als vossen om zijn magere lijf.

Walter moet steeds weer tegen zijn tranen vechten, als hij terugdenkt aan die vreselijke tocht. Hoeveel kruisvaarders waren onderweg al niet omgekomen. Voordat ze in Constantinopel kwamen, was ook moeder er niet meer... Toch was dat nog maar het begin van de ellende geweest. De keizer had hen laten overvaren en daarna was de tocht over de hete dorre hoogvlakte van Klein-Azië begonnen.

Ver waren ze niet gekomen. Het leger was weer aan het plunderen geslagen. Bijna niemand wilde meer luisteren naar Peter van Amiens. Die was teruggegaan naar Constantinopel. Toen waren ze overvallen door de Seldsjoeken. Die hadden een vreselijke slachting aangericht. Op het slagveld lagen stapels dode lichamen... Waar vader gebleven was, wist Walter niet. Wel had hij gezien dat de Seldsjoeken kinderen

wegvoerden. Daar waren ook zijn broertjes en zusjes bij. Zelf had hij zich kunnen redden en was met enkele anderen weggekropen in de kloven van het gebergte. Daar hadden ze zich schuilgehouden en gewacht op het grote leger. Eigenlijk is er weinig verbeterd, denkt Walter. Honger, ziekte en dood zijn er iedere dag. Walter heeft de moed ooit in Jeruzalem te komen opgegeven. Trouwens, wat moet hij daar helemaal alleen doen?

Het is nacht... De torens van Antiochië zijn nauwelijks te onderscheiden in de duisternis. Aan de voet van één van die torens heeft zich een groepje kruisvaarders verzameld. Ingespannen turen ze om toch wat te zien.

Geruisloos zakt een touwladder naar beneden. Dat is het afgesproken teken! De aanvoerder, Bohemund van Tarente, fluistert een bevel: 'Jij daar en jij! Naar boven jullie!' Walters hart bonst in zijn keel, als hij de slingerende touwladder opklimt. Hij weet wel dat Firuz, een mohammedaanse officier, de stad in handen van de kruisvaarders wil spelen, maar kun je een verrader vertrouwen?

Als ze boven zijn, duiken de mannen weg in de schaduw van de toren. Dan fluistert een stem: 'Bohemund! Waar is hij? De onoverwinnelijke Bohemund moet boven komen!' Is dat Firuz? Wil hij hun aanvoerder in de val lokken? Eén van de kruisvaarders klimt weer-naar beneden.

Even later is Bohemund boven. Zonder aarzelen verdwijnt hij in de toren, gevolgd door enkele ridders. Dan... Gekletter van wapens. Er wordt gevochten! Zou het toch een valstrik zijn? Nee! Bohemund en zijn mannen hebben de wacht overrompeld!

Beneden klinkt ook rumoer. Met het zwaard in de vuist klimmen andere kruisvaarders omhoog. Plotseling klinkt er geschreeuw, gevolgd door een doffe smak, gerinkel van wapens... De touwladder is gebroken! Daar is Bohemund weer. Zijn wapenrusting zit onder het bloed. 'Naar beneden! Daar is een poortje. Maak open!' Aan de binnenzijde van de muur is een smalle stenen trap. Walter rent naar beneden. Grendels knarsen. Even later stormen de kruisvaarders de stad binnen...

Bron

Handleiding *Er is Geschied*, deel 1.

Gespreksvragen

1. 'God wil het!' werd er geroepen. Wil God op deze manier Zijn Koninkrijk uitbreiden?
 - *Johannes 18:36. 'Jezus antwoordde: Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Indien Mijn Koninkrijk van deze wereld was, zo zouden Mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik den Joden niet ware overgeleverd; maar nu is Mijn Koninkrijk niet van hier.'*
2. Waarom gingen Walter en zijn familie en zoveel anderen naar Jeruzalem?
 - *Ze verwachtten daar een grote toekomst.*
3. Welke toekomst verwacht jij?
 - *Openbaring 21:1-8. 'En ik zag een nieuwen hemel en een nieuwe aarde.....het heilige Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel....en Hij zal bij hen wonen, en zij zullen Zijn volk zijn, en God Zelf zal bij hen en hun God zijn'. Of? 'Maar den vreesachtigen, en ongelovigen, en gruwelijken, Is hun deel in de poel die daar brandt van vuur en sulfer, hetwelk is de tweede dood. '*

8. De kruistochten

Vertelling 2 DE GEVOLGEN VAN DE KRUISTOCHTEN

‘Hé, uitkijken!’ geschrokken kijkt Alard naar de man die zich met een grote baal op zijn schouders tussen de mensen doorwringt. Deze let al niet meer op de jongen die een verontschuldiging naar de sjouwer uit. ‘Kom Alard!’ Een heldere meisjesstem brengt Alard weer bij zijn positieven. Hij kijkt in het gezicht van zijn zusje. Twee heldere blauwe ogen kijken hem aan. ‘Zo komen we nooit bij oom Wybel.’ ‘Nee, inderdaad’, lacht Alard terug, ‘maar het is hier zo druk! Moet je kijken, dat varken daar, hij heeft een bel om!’ Het heldere geluid is tussen alle pratende en roepende stemmen duidelijk te horen. ‘Als die maar niet naar ons komt’, griezelt Ghisele. Alard grijpt zijn zusje bij haar arm en trekt haar mee. ‘Oom Wybel heeft tegen vader gezegd dat we naar de twee grote torens moesten gaan. Daar zullen we hem vinden.’ Tussen de drukte van de jaarmarkt door lopen broer en zus in de richting van de grote toren.

Onder één van de torens van de basiliek staat oom Wybel. Hij is niet heel lang, draagt een donkere baard en heeft zijn leren muts losjes op zijn hoofd. Vooral zijn glinsterende ogen vallen op tussen de andere mensen. ‘Hij lijkt op opa’, fluistert Ghisele tegen Alard. ‘Ja’, knikt Alard. En in gedachten ziet hij nog opa bij hen thuis zitten. Vooral zijn mooie verhalen mist hij heel erg. Wat kon opa prachtig vertellen. Van hem weet hij dat oom Wybel heel veel reizen heeft gemaakt. Vader bleef liever thuis, werken op de boerderij. Maar oom, die zwierf al heel vroeg rond en maakte lange gevaarlijke tochten.

‘Zo broer en zus!’ Een duidelijke stem onderbreekt Alard in zijn gepeins over opa. ‘Konden jullie je een weg banen door alle drukte heen? Het is jaarmarkt, vandaar dat het zo druk is. Maar kom..’ en al pratend neemt oom Wybel, Alard en Ghisele de drukte weer in. Plotseling stopt oom. Alard botst tegen hem aan. ‘Au!’ Maar oom schenkt er geen aandacht aan. ‘Luister!’ zegt hij, terwijl hij naar één van de twee torens wijst. Ghisele en Alard kijken naar de klokkentoren. Vrolijke klanken van de klokken waaieren uit over het stadje. Met z’n drieën genieten ze even van het vrolijke gebeier van de klokken.

‘Kom maar, ik heb jullie nog veel meer te laten zien.’ Alard en Ghisele lopen achter oom Wybel aan die hen door het drukke marktgewoel heenleidt. ‘Kijk hier, dit is een zijdehandelaar.’ Ghisele ziet een prachtig aangeklede heer staan bij een koopman. Op zijn kraampje van planken liggen rollen stof. Ze zijn druk in gesprek. De handelaar pakt één van de rollen vast en rolt deze een stukje uit. Het licht weerkaatst op de glimmende stof. Schitterend vindt Ghisele het. ‘Hoe kan dat gemaakt worden oom?’ ‘Ik heb het niet zelf gezien’, antwoordt oom, ‘maar op één van mijn reizen naar het Oosten is het mij wel verteld. Deze stof komt van een rups, de zijderups. De larve van de rups maakt een cocon van draad. Van die draden maken ze deze prachtige stoffen.’ Ghisele ziet hoe één van de bediendes van de heer de rol zijdestof van de koopman overneemt. ‘Kom maar’, zegt oom Wybel, ‘ik zal jullie nog veel meer uit verre landen laten zien.’

Al pratend loopt oom Wybel met Ghisele verder. Alard blijft staan. Hij staart naar een schichtige man die voorzichtig zijn weg tussen de mensen zoekt. Op zijn borst draagt de man een gele lap. ‘Hier vuile Jood! Pak aan.’ Kletterend valt een kapotte ijzeren gesp op de grond voor de Jood neer. Die pakt met een vlotte beweging de gesp op die voor zijn voeten werd gegooid en stopt hem in zijn zak. ‘Vuile Christusmoordenaar!’ roept iemand. Alard ziet nog even de gele vlek en weg is de Jood. Dan kijkt hij op. Waar zijn oom en Ghisele? Speurend gaat zijn blik rond.

Vlug loopt hij langs de kraampjes. Een scherpe geur dringt door in zijn neus. Direct moet Alard enorm niesen. Op een hoop liggen langwerpige wit groene stengels. Ze verspreiden een sterke geur. Alard loopt snel door. Even houdt hij zijn pas in bij een prachtig stenen huis! Voor de ramen zit glas. Dat weet hij. In verschillende kleuren

geeft het een mooi kleurenspeel aan het huis. 'Maar kom!' denkt hij, 'doorlopen... ik moet oom en Ghisele vinden.'

Langs de kade van de IJssel staan oom Wybel en Ghisele. Achter hen klinkt op de scheepswerf het geschaaf en gehamer. Op de helling ligt een schip. Er wordt hard aan gewerkt. De vorm is al duidelijk zichtbaar. 'Kijk Ghisele', zegt oom Wybel. 'Zie je dat achterste gedeelte van het schip?' Ghisele knikt. 'Dat heet een roer met scharnieren', gaat oom verder. 'Daar kun je het schip mee besturen. Dit hebben we geleerd van de Arabieren.' Ghisele kijkt naar oom. 'Wat weet hij toch veel! Weer kijken ze rond. 'Gelukkig daar is Alard!' Oom kijkt opgelucht. 'Waar was je toch', vraagt hij als Alard bij hen staat. En Alard vertelt. Hij vertelt van de man met de gele lap en wat hem toegeroepen werd. Er verschijnt een verdrietige blik in ooms ogen als Alard vertelt van de Jood. 'Ja jongen', zegt hij zacht. 'Het is erg verdrietig. Ik heb met eigen ogen gezien hoe wreed en gemeen deze mensen worden behandeld. Ik zal jullie er meer over vertellen. Kom hier maar zitten.' Naast oom Wybel zoeken Alard en Ghisele een plekje. 'Ik ben in het land van de Joden geweest. Lang geleden. Ik was mee, mee met de christenstrijders. We zouden het heilige land gaan bevrijden. Het was een lange tocht. Uiteindelijk kwamen wij in Egypte aan. Onze ridders belegerden verschillende steden. Soms duurde een beleg lang en pas na veel bestormingen wisten we dan de stad in te nemen. Maar toen... toen gebeurde het vreselijke!' Oom Wybel zwijgt even en hij staart met een droeve blik in de verte. Zijn ogen zijn vochtig. 'Ik heb gezien hoe de Joodse inwoners weggevlucht waren in hun synagoge. We sleepten met takkenbossen. Wie er als eerste voor opriep weet ik niet meer, maar ik... ik...' Oom Wybels stem stukt even. 'Ik heb ook meegedaan. We stapelden de bossen voor de deur en sommige mannen staken het in brand. Vreselijk was het! Buiten riepen we: Moordenaars! Moordenaars! Jullie hebben de Christus vermoord! En wij..? Wij vermoordden hen.'

In de verte klinkt het geroep van de koopmannen! Karren ratelen door de straten. Het lied van een minstreel klinkt er tussendoor. Aan de kade zitten oom Wybel, Alard en Ghisele. 'Oom..?' Vragend kijkt Alard naar oom Wybel. Hij kijkt de jongen aan. 'Oom, maar waarom droeg die Jood die ik zag een gele lap op zijn borst?' 'Dat kan ik niet zo goed vertellen, jongen. Maar ik weet wel iemand die hier meer van af weet. Gaan jullie mee?' Samen met oom lopen Alard en Ghisele door de smalle straatjes van de stad. Feilloos weet oom de weg. Voor één van de kleine huisjes met luifels blijft oom Wybel staan. 'Wacht maar even.' Oom Wybel stapt het huis binnen terwijl Alard en Ghisele wachten. Even later wenkt een hand onder de luifel. 'Kom maar', klinkt ooms stem. Achter oom aan stappen de twee naar binnen. In het houten vertrek zit een magere man achter een schrijftafeltje. Zijn donkere ogen kijken de gasten onderzoekend aan. Op het tafeltje liggen verschillende vellen papier. Achter de man hangt een donkere mantel aan de wand. Even blijven Alards ogen rusten op de mantel en houdt zijn adem in... een gele lap is vastgenaaid op de mantel. 'Kom maar zitten', klinkt de zachte stem. Met z'n drieën nemen ze plaats op de grond, rond het schrijftafeltje. Naast de man ligt een inkkoker met een geslepen veer ernaast op de grond. 'Hij is de enige die écht naar mij vraagt', begint de man, terwijl hij met zijn gebogen vinger naar oom Wybel wijst. 'Verder niemand! Ik ben alleen maar goed voor het geld. Ja, dat zie je wel. Ze weten mij te vinden als het gaat om geld lenen. Zeg jongen..', en tegelijkertijd kijkt de man Alard aan, 'jij wilt meer weten over die gele lap?' Alard knikt. 'Die moeten we dragen! Een gele hoed mag ook. We moeten goed zichtbaar zijn.' Even zucht de man en zijn donkere ogen blinken. 'Dat hebben de bisschoppen en kardinalen en de paus bepaald op een vergadering in Rome. Met een moeilijk woord wordt dat het Lateraans concilie genoemd. Ook hebben ze toen gezegd, dat wij, alleen maar apart mogen wonen. Wij... ze noemen ons Christusmoor-

8. De kruistochten

denaars....' Oom Wybel schudt heftig zijn hoofd. Z'n muts komt scheef op zijn haardos te staan. 'Nee Baruch!', stoot hij uit. 'Dat zijn wij!' Vol verbazing kijken Ghisele en Alard naar hun oom. 'Baruch... in het Woord van de levende God staat dat iedereen die de Heere Jezus niet liefheeft een vervloeking is!'

Diep in gedachten lopen broer en zus de volgende dag terug naar de boerderij van vader. Ghisele kijkt opzij naar haar broer. 'Alard', vraagt ze zacht. 'Alard... wat zei oom Wybel tegen Baruch?' 'Iedereen die de Heere Jezus niet liefheeft is een vervloeking. Of je nu een Jood of een christen bent. Weet je Ghisele, dat zei hij ook tegen ons.'

Bron

Oorspronkelijk.

Gespreksvragen

1. Welke beloften staan er voor de Joden in de Bijbel?
 - *Zie o.a. Romeinen 11:26. 'En alzo zal geheel Israël zalig worden; gelijk geschreven is: De Verlosser zal uit Sion komen en zal de goddeloosheden afwenden van Jakob.'*
 - *Ezechiël 37:10. 'Toen kwam de geest in hen, en zij werden levend en stonden op hun voeten, een gans zeer groot heir.'*
 - *Jeremia 31:10. 'Hij Die Israël verstrooid heeft, zal hem weder vergaderen, en hem bewaren als een herder zijn kudde.'*
Enzovoorts.
2. Waarom moesten de Joden een gele lap dragen?
3. Weet jij nog een periode in de geschiedenis dat de Joden een herkenningsteken moesten dragen?
4. Bid jij om de bekering van de Joden?
 - *Psalms 122:6. 'Bidt om den vrede van Jeruzalem; wél moeten zij varen die u beminnen.'*
 - *Genesis 12: 3. 'En Ik zal zegenen die u zegenen, en vervloeken die u vloekt; en in u zullen alle geslachten des aardrijks gezegend worden.'*
5. Bijbelgedeeltes en Psalmen die gaan over (de bekering van) Israël zijn o.a.:
 - Romeinen 11;
 - Ezechiël 36/37;
 - Jeremia 31;
 - Psalm 122;
 - Psalm 137;
 - Psalm 72;
 -

Leestekst

DE KINDERKRUISTOCHT

Het is in het jaar 1212. In de grote zaal van het koninklijk paleis is het heel stil. Koning Filips van Frankrijk en zijn hovelingen luisteren aandachtig naar een eenvoudige herdersjongen. Etienne heet hij. Hij is nog maar twaalfjaar oud. Hij heeft een boodschap voor de koning.

'Ziet u deze brief; o koning? God Zelf heeft die tot mij gezonden. Kinderen zullen naar het Heilige Land gaan. Ik, Etienne, moet hun aanvoerder zijn. Alle ongelovigen zullen voor ons vluchten!'

De koning schudt bezorgd zijn hoofd. Een kinderkruistocht naar het Heilige Land? Dat kan nooit goed aflopen. Dan zegt hij: 'Maar hoe wil je in het Heilige Land komen? De weg daarheen is lang en gevaarlijk!'

Twijfelt de koning aan de goddelijke opdracht? De ogen van Etienne schitteren. Hoog en schrill klinkt zijn stem: 'De zee zal voor ons opdrogen, zoals vroeger voor de Israëlieten. Door dat pad zullen we veilig naar het Heilige Land trekken. Het is Gods wil!'

Al gauw gaat dit bericht als een lopend vuurtje door Frankrijk. Van alle kanten stromen kinderen toe. Het zijn er honderden. Allemaal willen ze achter Etienne aan naar Marseille trekken. Daar zullen ze immers het pad door de zee vinden! God Zelf zal mee optrekken.

Maar och, nauwelijks zijn ze op weg of daar begint de ellende al! Het is een hete, droge zomer. Onder de brandende zon sjokken de kinderen over de stoffige wegen. Vaak is er nauwelijks iets te eten en te drinken. Slapen doen ze in schuren of gewoon in de open lucht. Veel kinderen sterven. Anderen gaan terug en proberen hun huis weer te vinden.

Eindelijk, daar is Marseille. De kinderen drommen bijeen langs de waterkant. Waar is nu het beloofde pad door de zee? Vragend staren ze Etienne aan. Maar die kijkt somber naar de aanrollende golven. Zwigend zitten de kinderen even later bij elkaar. Ze begrijpen het niet. Is dit nu het einde van hun tocht? Maar het was toch Gods wil dat ze gingen? Dan komt er hulp. Tenminste, zo lijkt het.

Twee kooplieden komen de kinderen opzoeken. Ze hebben vreemde namen. De één heet Hugo het IJzer en de ander Willem het Varken. Maar vriendelijk zijn ze wel.

'Wij zullen jullie naar Palestina brengen! Zeven schepen hebben we. Daarop mogen jullie meevaren. Voor niets! We willen jullie graag helpen. Het gaat immers om de bevrijding van het Heilige Land!', zeggen ze vroom. Plotseling zijn alle kinderen weer vol goede moed! Etienne loopt al ijverig achter Hugo en Willem aan. Hoe eerder ze vertrekken, hoe beter het is.

De wind blaast de zeilen bol. Schuimend rollen de golven langs de boorden van de schepen. Vlaggen klapperen. Het is een vrolijk gezicht.

Aan boord van de schepen is er van vrolijkheid niets te merken, want nauwelijks zijn ze op zee, of de vriendelijkheid van Hugo en Willem is verdwenen. De kinderen worden afgesnauwd en geslagen. Het eten is slecht en er is bijna geen ruimte om te slapen.

Een paar dagen later steekt er een hevige storm op. Huizehoge golven slaan tegen de scheepjes aan. De wind fluit door het want. Angstig schuilen de kinderen bij elkaar op het dek. In hun nood bidden ze: 'Heere, red ons, wij vergaan!'

Als de storm eindelijk voorbij is, zijn er van de zeven schepen nog vijf over.

'Land in zicht!' Wat een blijdschap! Zou daar het Heilige Land zijn? Zou er nu een einde komen aan deze vreselijke tocht?

Ja, maar wat er nu gaat gebeuren, is nog veel erger. Ze zijn in de val gelokt. In plaats van naar het Heilige Land, worden de kinderen naar Afrika gebracht! Daar willen Hugo het IJzer en Willem het Varken hen aan de Arabieren verkopen! Ruwe, bruine kerels komen aan boord. Ze binden de kinderen met touwen aan elkaar vast. Zwepen knallen.

8. De kruistochten

Dan worden de kinderen van boord gesleept en naar de slavenmarkt gebracht. Daar zullen ze verkocht worden aan vreemde meesters. Hun ouderlijk huis zullen ze nooit meer terugzien. *[Het is zeer de vraag of dit verhaal op waarheid berust.]*

Bron

Leerlingenboek *Er is Geschied*, deel 1.

Achtergrond- informatie 'GOD WIL HET!'

1. Algemeen

Nadat met de troonsbestijging van Constantijn de Grote de vervolgingen van de kerk waren beëindigd, ontstond er een steeds grotere belangstelling voor het Heilige Land. Vooral de plaatsen, die bekend waren geworden door de rondwandeling van de Heere Jezus, deelden daarin. Deze belangstelling veranderde gaandeweg in verering. De moeder van Constantijn liet al een kerk bouwen boven Christus' graf. In het voetspoor van deze verering ontstond een ware jacht op relikwieën. Men vond vermeende splinters van Christus' kruis en ook de spijkers die Zijn handen en voeten doorboord hadden.

Al deze relikwieën nam men mee op pelgrimstochten. Deze tochten of bedevaarten, die voornamelijk de rijken zich konden veroorloven, golden als bijzonder verdienste-lijk. Zij stonden in het teken van boetedoening en vergeving van zonden.

Zolang Palestina deel uitmaakte van het Byzantijnse rijk konden deze tochten onge- stoord doorgaan. Zelfs met de verovering van Jeruzalem door de Arabieren (638) veranderde er per saldo weinig.

2. Het Heilige Land in handen van Arabieren en Seldsjoeken

De Arabieren, die na 634 grote delen van het Oost-Romeinse of Byzantijnse rijk onder de voet hadden gelopen, ontpopten zich gaandeweg als tolerante heersers, die de deelnemers van de pelgrimstochten doorgaans weinig in de weg legden. Veeleer werden ze uit eigenbelang of zakeninstinct begroet. Gidsen brachten de pelgrims naar de ruïnes van Dagon's tempel, die door Simson was verwoest en naar een zout- pilaar bij de Dode Zee, die eens de vrouw van Lot was geweest. Ook liet men de sple- ten in de rotsen zien, die door de aardbeving bij Christus' sterven ontstaan waren en de boom, waaraan Judas zich had opgehangen.

Als er onverhoopt een overval op een groep pelgrims plaatsvond, was daar in de re- gel een roversbende schuldig aan. De autoriteiten zagen dan wel kans de zaak (tegen betaling!) in der minne te schikken.

Dat alles veranderde door de komst van de Seldsjoeken. Deze Turkse nomaden wa- ren van Mongoolse herkomst en afkomstig uit Zuid-Rusland. Omstreeks 1050 hadden ze een groot rijk gevestigd in Perzië, brachten de Byzantijnen in 1071 een zware ne- derlaag toe en veroverden geheel Klein-Azië. Ze mengden zich in 1055 ook in de machtsstrijd tussen de kaliefen van Bagdad en de Fatimieden uit Egypte. De laatstge- noemde dynastie ontleende haar naam aan de vermeende afstamming van All en Fa- tima, de dochter van Mohammed. Enkele decennia bleef de macht van de Seldsjoeken groot, maar tegen het einde van de elfde eeuw viel hun machtsgebied uiteen in een aantal onafhankelijke en elkaar bestrijdende sultanaten. Klein-Azië werd grotendeels ingenomen door het sultanaat van Rum.

De Egyptische Fatimieden bleven ook een belangrijke machtsfactor. In 1098, een jaar voordat het kruisleger het beleg sloeg om Jeruzalem, was deze stad weer onder hun zeggenschap gekomen.

Dankzij deze verdeeldheid in de mohammedaanse wereld konden de kruistochten een, zij het alleen voorlopige, kans van slagen hebben.

Na de opmars van de Seldsjoeken in Palestina begonnen gruwelverhalen tot Europa door te dringen: pelgrims werden uitgeschud, mishandeld of vermoord. Deze geruchten maakten de publieke opinie rijp voor actie en toen in het voorjaar van 1095 gezanten van de Byzantijnse keizer, Alexius I Comnenus (1081-1118), tijdens de synode van Piacenza (ten zuiden van Napels) hulp kwamen vragen in de strijd tegen de Seldsjoeken van het sultanaat van Rum, aarzelde paus Urbanus II dan ook niet. Hij besloot op te roepen tot een grote kruistocht tegen de islam: een uitvoering van de plannen die zijn voorganger Gregorius VII al in de zeventiger jaren, de tijd van de opmars van de Seldsjoeken, gekoesterd had. Gregorius wilde hulp bieden aan de Byzantijnen, in de hoop dat zij zijn gezag weer zouden erkennen. (In 1054 was het immers tot een schisma gekomen tussen oost en west. Op deze manier is de Griekskatholieke kerk ontstaan.)

3. Het ontstaan van de kruistochtgedachte

De twee eeuwen lang volgehouden kruistochten vormden een aspect van de na het jaar 1000 optredende Europese expansiedrang, die mogelijk gemaakt werd door economische groei en een bevolkingsoverschot. Een expansie die zich ook manifesteerde in de Spaanse Reconquista tegen de Moren, in de verbreiding van het christendom in oostelijke en noordelijke richting en in de Normandische veroveringen: Zuid-Italië en Sicilië in de jaren 1059-1061 en Engeland in 1066.

Tevens kunnen we spreken van een naar binnen gerichte expansie, die tot uiting kwam in ontginningen en inpolderingen.

Natuurlijk werden de motieven economische groei en bevolkingsoverschot niet helder doorvoeld of onder woorden gebracht. Bovendien was er in het geval van de kruistochten sprake van religieuze motieven en eschatologische verwachtingen, zoals hiervoor al is gebleken.

De respons op de oproep van paus Urbanus is toch wel onverwacht groot geweest en moet zeker keizer Alexius onaangenaam hebben verrast. In feite waren de kruistochten bewapende pelgrimstochten.

Het enthousiasme voor dit soort tochten bestond, zoals eerder is opgemerkt, al sinds de vierde eeuw, maar was in de elfde eeuw enorm aangezwollen. Eén van de oorzaken hiervoor waren de eschatologische verwachtingen, die omstreeks het jaar 1000 zeer sterk leefden. Velen verwachtten een spoedig einde van de wereld en wilden in Jeruzalem zijn wanneer Christus zou wederkomen om de wereld te oordelen.

Dit verklaart ook het grote aantal ongewapenden en armen, met name bij de eerste kruistocht. De ridders, die de gevechtskracht leverden, werden natuurlijk gedreven door zucht naar roem en buit. Toch kenden ook zij een religieuze gedrevenheid. Deze werd door de kerk aangewakkerd door pogingen het ridderideaal te heiligen: naast de dienst aan de heer werd in deze tijd ook al gesproken over dienst aan de kerk en bescherming van weduwen en wezen. De ceremonie van de ridderslag kreeg een religieuze lading (daarover meer in een volgend hoofdstuk).

8. De kruistochten

4. De gebeurtenissen te Clermont in 1095

Na het bezoek van de Byzantijnse gezanten in Piacenza besloot de paus de synode later in het jaar voort te zetten in Clermont in Midden-Frankrijk. Daar wilde hij ook de kwestie van het sturen van een hulpleger naar het oosten aan de orde stellen.

Op 27 november 1095 sprak de paus in de open lucht een menigte toe, die te groot was voor de kathedraal. Daar deed hij zijn beroemde oproep tot de kruistocht. Er zijn vier verslagen van tijdgenoten over deze bijeenkomst, die nogal met elkaar in tegenspraak zijn. Het is daardoor niet bekend wat de paus precies gezegd heeft. In ieder geval is het onzeker of hij gesproken heeft over de verovering van Jeruzalem. Aan de andere kant heeft hij toch wel iets grootsers in gedachten gehad dan alleen het sturen van een hulpleger. Dat blijkt wel uit het symbool van het rode kruis, dat iedere deelnemer aan zijn rechterschouder moest bevestigen. Deze kruisen waren van te voren vervaardigd. Het bijzondere belang bleek ook uit de belofte van een volle aflaat voor alle deelnemers, d.w.z. kwijtschelding van alle tijdelijke straffen, die na vergeving van zonden nog resteerden. Er werd dus geen vergeving van zonden beloofd, zoals vaak wordt gesteld. En dat er vrijheid werd beloofd aan lijfeigenen berust op een misverstand.

Niettemin was het enthousiasme voor de kruistocht overweldigend. De kreet 'Deus lo vult' (God wil het) werd overgenomen en velen namen spontaan het kruis aan. Tot leider werd in principe de vertegenwoordiger van de paus uitgeroepen: Adhémar, bisschop van Le Puy.

Overall in Europa predikten bisschoppen daarna de kruistocht, maar de meeste invloed op het volk hadden toch wel de uit eigen beweging rondtrekkende geestelijken, waarvan er velen te vinden waren in deze tijd van verhoogd religieus gevoel. Peter van Amiens of Peter de Kluizenaar was één van de bekendste.

Deze predikers wakkerden de eschatologische gevoelens van het volk aan en spiegelde hen alle mogelijke rijkdommen voor. Het gevolg was dat hele scharen zonder veel voorbereidingen naar het oosten trokken. Hun leiders waren o.a. de verlopen ridder Wouter zonder Have en de al genoemde Peter de Kluizenaar. Deze tochten worden volkskruistochten genoemd.

5. De volkskruistochten

Vanuit verschillende plaatsen trokken min of meer ongeorganiseerde groepen op naar het Heilige Land, waarbij toch wel de afspraak schijnt te hebben gegolden om elkaar op te wachten bij Constantinopel. Er zijn waarschijnlijk vier van deze groepen geweest. Opvallend is dat er in de noordelijke lage landen weinig animo bestond om deel te nemen, aan zowel de volkskruistochten als aan de bekende eerste kruistocht. De deelnemers waren voornamelijk Fransen en Vlamingen.

Voor het vertrek werden op veel plaatsen de Joden aangevallen, vooral in Rijnsteden als Keulen en Worms. Dit waren de eerste pogroms in Europa. Natuurlijk had men het gemunt op de bezittingen van de Joden, maar de pogroms moeten zeker ook in eschatologisch licht gezien worden. Omdat uit Gods Woord bleek dat alle Joden zich zouden bekeren voor de wederkomst van Christus (Handelingen 11:26), konden degenen die zich wilden laten dopen, gespaard worden. De weigeraars werden met een huiveringwekkend fanatisme afgemaakt om Christus' wederkomst mogelijk te maken.

Enkele volkskruistochten kwamen niet verder dan Hongarije en de Balkan. De kruisvaarders sloegen, gedreven door honger, aan het plunderen en werden vervolgens door de lokale machthebbers uiteen gejaagd. Nog geruime tijd bleven kleine groepen rovend door de landen trekken.

Alleen de groep van Peter de Kluizenaar, die het best georganiseerd was, bereikte Constantinopel. Daar wilde men, op advies van de keizer, op het grote kruisleger wachten. Toen de kruisvaarders echter begonnen te plunderen, liet de keizer hen ijlings over de Bosporus naar Klein-Azië brengen. Tegenover de Seldsjoeken hadden deze kruisvaarders geen schijn van kans. Bij Nicea werden ze overvallen door het leger van sultan Kilidsj Arslan (Zwaard van de Leeuw). Duizenden sneuvelden of werden gevangengenomen. Degenen die bereid waren tot de islam over te gaan, mochten blijven leven. Ze werden als slaaf verkocht.

Groepen overlevenden zwierven nog lange tijd in Klein-Azië rond en sloten zich later aan bij het grote kruisleger. Ze zagen er ellendig uit: broodmager en gekleed in aan elkaar genaaide zakken. Ook Peter van Amiëns had kans gezien om te ontsnappen. Hij bereikte Constantinopel en wachtte daar het kruisleger af.

6. De eerste kruistocht (1096-1099)

Deze eerste kruistocht was het werk van de ridders. De koningen van Frankrijk en Engeland en de keizer van Duitsland gingen niet mee, omdat ze of geëxcommuniceerd waren of anderszins in onmin leefden met de paus. Wel traden verschillende feodale vorsten aan als aanvoerders van ridderafdelingen.

Er waren vier groepen te onderscheiden. Er was een Zuid-Franse afdeling onder leiding van Raymond van Toulouse. Deze beschouwde zichzelf min of meer als de algemene leider, omdat hij als eerste zijn medewerking had toegezegd en omdat de pauselijke vertegenwoordiger, bisschop Adhémar, zich bij zijn afdeling bevond.

Dan was er een afdeling Normandiërs uit Zuid-Italië onder leiding van Bohemund van Tarente.

Vervolgens een Noord-Franse afdeling, onder leiding van Robert, hertog van Normandië en zoon van Willem de Veroveraar. Bij deze groep hoorden ook een aantal Vlamingen onder leiding van graaf Robrecht van Vlaanderen.

Ten slotte een afdeling Lotharingers onder leiding van Godfried van Bouillon, de hertog van Neder-Lotharingen. Hij werd vergezeld door zijn broer Boudewijn van Boulogne.

Godfried werd waarschijnlijk gedreven door een diepe religieuze overtuiging. Hij verpandde en verkocht al zijn bezittingen. Blijkbaar was hij van plan altijd in het Heilige Land te blijven.

In de legende is zowel zijn vroomheid als zijn dapperheid behoorlijk aangedikt. Zo werd van hem verteld dat hij een kameel met één slag de kop afhakte. Een Seldsjoek sloeg hij met één houw middendoor, zodat het paard met het onderste deel wegliep! In de loop van 1097 arriveerden de vier afdelingen in Constantinopel. Een indrukwekkende legermacht: waarschijnlijk zo'n 5000 tot 10.000 ridders en een onbekend aantal voetknechten, veel groter dan dat van de ruiters. Daarbij kwamen nog alle vrouwen, kinderen, geestelijken en onbewapende pelgrims.

Keizer Alexius, geschrokken van de omvang van 'het hulpleger', liet de aanvoerders van het kruisleger de leeneed afleggen. Dat hield in dat Alexius zeggenschap zou krijgen over alle veroveringen op wat in feite voormalig Byzantijns gebied was. Als leenheer was hij echter wel verplicht zijn vazallen zo nodig te beschermen. Beide partijen hebben het overigens met deze leeneed niet al te nauw genomen.

Vanaf Constantinopel trokken de kruisvaarders gezamenlijk op. In Klein-Azië werd een Turks leger verslagen bij Doryleum (1 juli 1097). De christelijke enclave Armenië (aan de zuidkust van Klein-Azië) werd bondgenoot. Daarna scheidde Boudewijn van Boulogne zich af om naar Edessa (in het westen van Mesopotamië) te trekken, dat ook door christenen werd bewoond. Hij wist het daar tot koning te brengen en bleef achter met zijn legergroep. Overigens bracht de tocht door Klein-Azië al de nodige

8. De kruistochten

ontberingen. Het leger werd geplaagd door honger en dorst, waardoor duizenden bezweken. Ook vele rijdieren werden het slachtoffer.

In oktober 1097 werd Antiochië bereikt. Deze stad scheen onneembaar. Acht maanden duurde het beleg. Uiteindelijk viel de stad door verraad. Een Armeen, een mohammedaan geworden onderbevelhebber in Turkse dienst, zocht contact met de kruisvaarders en gaf hen toegang tot de stad door een ladder neer te laten vanuit een toren.

Een groep kruisvaarders drong de stad binnen en opende de poorten. Bij het aanbrenken van de dag brak een teugelloze moordpartij los (2 juni 1098).

De overwinning kwam maar net op tijd, want maar enkele dagen daarna arriveerde een ontzettingsleger onder leiding van Kerbogha, de sultan van Mosoel (in het noorden van Mesopotamië). Nu werden de belegeraars belegerd. De toestand leek zo hopeloos, dat keizer Alexius, die met een leger was uitgetrokken om de kruisvaarders hulp te bieden, de moed opgaf en terugtrok. Dat was natuurlijk in strijd met de wederzijdse leeneed. Voor Bohemund van Tarente was dat later een reden om Antiochië niet terug te geven aan de keizer, maar het voor zichzelf te houden.

Toch hebben de kruisvaarders, die al bijna geen paarden meer hadden, de Seldsjoeken verslagen. Toen de nood in de uitgehongerde stad op het hoogst was, deed een wonderlijk verhaal de ronde: een monnik, een zekere Bartholomeüs of Barthélemy had in een visioen de apostel Andreas gezien, die hem openbaarde dat onder de vloer van de Sint Pieterskerk in Antiochië de lans, waarmee Christus op Golgotha doorstoken werd, verborgen lag. Alhoewel Adhémar, de pauselijke vertegenwoordiger, zijn twijfels had bij dit verhaal, werd er toch gegraven en inderdaad, op enkele meters diepte werd het kostbare relikwie gevonden! Gemakshalve werd maar vergeten, dat genoemde lanspunt ook al werd bewaard in Constantinopel en in de kapel van Aken!

Dit klaarblijkelijke teken van Gods gunst deed de moed en de hoop in het kruisleger opleven. De poorten werden geopend en tijdens een wanhopige uitval werd het veraste leger van Kerbogha verslagen.

Bohemund van Tarente bleef achter als koning van Antiochië.

Op Raymond van Toulouse en Godfried van Bouillon rustte nu de taak met het sterk uitgedunde kruisleger Jeruzalem te veroveren. In de morgen van 7 juni 1099 werd de stad bereikt. De aanblik die de stad in de ochtendzon bood, bracht in het kruisleger grote opwinding en ontroering teweeg.

Men besloot tot een onmiddellijke aanval. Nadat deze was afgeslagen, begon een moeizaam beleg. Drinkwater moest vanaf de Jordaan worden aangevoerd, omdat de verdedigers de bronnen rondom de stad gestopt of vergiftigd hadden. Hout voor belegeringstorens was in de omgeving niet te vinden. Genuese galeien brachten echter voedsel, materialen en werktuigen. Enkele galeien werden afgebroken en van het hout werden twee belegeringstorens gebouwd.

Begin juli trokken de kruisvaarders in processie rondom de stad. Voorop de geestelijken, het kruis in de hand, daarachter de ridders, gevolgd door de voetknechten. De Egyptische Saracenen, de bezetters van de stad, sleepten ook kruisen aan, die ze onder hoongelach omgekeerd op de muren plaatsten, en beschoten de kruisvaarders.

Op twee plaatsen werden daarna de belegeringstorens in stelling gebracht. De verdedigers hadden de muren met houtwerk verhoogd en aan de buitenkant bekleed met katoenen zakken, gevuld met hooi en stro. Hierop stuitten de steenbrokken, die de kruisvaarders tegen de muren slingerden, af.

Ook beschikten de verdedigers over Grieks vuur, een explosief mengsel van salpeter, zwavel, pek en hars, dat bij ontsteking een dikke rook ontwikkelde en na de explosie fel brandde. Dit vuur, ontwikkeld door de Byzantijnen, had zelfs de eigenschap op het

water te blijven branden. Rond 680 al hadden de Byzantijnen met behulp van Grieks vuur een Arabische vlootaanval op Constantinopel afgeslagen.

Toen de avond viel, staakten de kruisvaarders de aanval. 's Nachts werden de beschadigde belegeringstorens hersteld.

De volgende morgen beschoten boogschutters de muur met brandende pijlen. Opnieuw werden de met vochtige huiden beklede torens tegen de muren gerold, terwijl anderen stormladders tegen de muren plaatsten. De valbrug van Godfrieds toren werd als eerste neergelaten op de muur, die even later vol kruisvaarders was. De verdedigers werden de stad ingedreven. Ook van andere kanten drongen de kruisvaarders de stad binnen. Jeruzalem was gevallen.

Een waar bloedbad, aangericht onder mohammedanen en Joden, bezoedelde de overwinning. Van Godfried van Bouillon verhaalt de kroniek: 'De vrome hertog was zo vervuld van het gelovige vuur, dat hij het gebed urenlang uitstelde, omdat hij het loffelijker hield in het bloed der afschuwelijke heidenen de bespottung van de heilige stad des Heeren te wreken'. Toen de furie uitgeraasd was trokken de kruisvaarders in optocht naar het heilige graf, barrevoets en blootshoofds. Daar deden ze boete en hieven ze dankliederen aan.

7. De kruisvaardersstaten

Volgens de afgelegde leeneed waren de kruisvaarders verplicht de veroverde gebieden over te dragen aan keizer Alexius. Maar de keizer had zijn plicht als leenheer verzaakt bij Antiochië. Het is overigens de vraag of de kruisvaarders ooit overwogen hebben het Heilige Land over de dragen aan de schismatieke Byzantijnen.

Uiteindelijk werden er vier kruisvaardersstaten gesticht. Edessa en Antiochië bestonden al. Jeruzalem werd aangeboden aan Raymond van Toulouse, die echter weigerde. Wellicht zou hij als koning van Jeruzalem zijn ambities niet voldoende kunnen ontplooiën en was het gebied hem te klein. Jeruzalem kwam toen onder het bestuur van Godfried van Bouillon, die echter geen koningskroon wilde dragen op de plaats waar Christus de doornenkroon had gedragen. Hij nam genoegen met de titel 'Beschermers van het Heilige Graf'.

Hij stierf echter al in 1100. Zijn broer Boudewijn, de koning van Edessa, werd uitgenodigd zijn plaats in te nemen. Boudewijn was maar al te graag bereid en had geen moeite met de titel die zijn broer geweigerd had. Hij noemde zich voortaan koning van Jeruzalem. Als vierde staat kwam er in 1109 nog het graafschap Tripolis bij, in het noorden van het huidige Libanon. Daar zwaaide Bertrand van Toulouse, de zoon van Raymond, de scepter. De kruisvaardersstaten kenden het leenstelsel, zodat ze net zoals de Europese staten te kampen hadden met een zwak centraal gezag. Dat was één van de redenen waarom deze staten zich niet konden handhaven. Een andere reden was dat de islamitische eenheid hersteld werd in de twaalfde en dertiende eeuw. De kruisvaardersstaten maakten tegenover die herwonnen eenheid geen schijn van kans meer.

In principe vormden de geestelijke ridderorden een steun voor de machthebbers in het Heilige Land. Er waren er drie: de Tempeliers (opgericht in 1119, beschouwd als wonend bij de tempel van Salomo), de Johannieten (opgericht in 1137, ook wel Hospitaalridders genoemd naar het hospitaal, gewijd aan Johannes de Doper te Jeruzalem) en de Duitse Orde (opgericht in 1190, tijdens de derde kruistocht, door de paus in 1198 als orde bevestigd). Deze laatste was ook actief in het oosten van Duitsland. Zo onderwierpen ze tussen 1226 en 1283 de nog heidense Pruisen en legden het fundament van de latere Pruisische staat. De leden van de geestelijke ridderorden legden naast de drie gebruikelijke kloostergeloften (armoede, kuisheid en gehoorzaamheid) ook nog de gelofte af dat ze het Heilige Land tegen de ongelovigen zouden

8. De kruistochten

verdedigen. Met het oog op deze laatste gelofte bouwden ze in Palestina een aantal burchten, de zogenaamde krab, waarbij ze de verworvenheden van de Arabische vestingbouwkunst overnamen. Daardoor oefenden ze ook invloed uit op de vormgeving van de West-Europese burchten.

De verdediging van het Heilige Land door de geestelijke ridderorden liet overigens veel te wensen over, omdat zij het druk hadden met het vergaren van bezittingen en het opzetten van intriges tegen elkaar. Niet zelden kwam het tot een openlijke machtsstrijd.

8. De kruistocht naar Damiate (1217-1221)

Natuurlijk is het ondoenlijk alle kruistochten die in de twaalfde en dertiende eeuw plaatsvonden, te behandelen. Dat zou ook niet passen binnen de opzet van deze les. Een uitzondering moet er gemaakt worden voor de kruistocht naar Damiate, waaraan ook graaf Willem I van Holland en de Friezen meededen. Overigens had Willem, samen met zijn vader Floris III, de toenmalige graaf van Holland, al deelgenomen aan de befaamde derde kruistocht (1189-1192), onder de vanden van de Duitse keizer Frederik Barbarossa. Toen de keizer onderweg in Klein-Azië verdrong en het merendeel van de Duitsers daarop huiswaarts keerde, trok Floris verder. Hij stierf in Antiochië aan de pest. Willem ging verder naar Akko. Na de verovering van deze stad keerde hij met zijn mannen terug naar Holland.

En nu werd Willem, die het inmiddels tot graaf had gebracht, gedwongen opnieuw aan een kruistocht deel te nemen. Paus Innocentius III had de geleerde Olivier van Keulen naar de lage landen gestuurd om de Hollanders en de Friezen eens op te wekken tot een kruistocht. Olivier kweet zich met zoveel overgave van zijn taak, dat het in geestvervoering geraakte volk meerdere keren kruisen aan de hemel zag staan. Dat was bijvoorbeeld het geval op 5 juni 1214 te Dokkum, waar duizenden bedevaartgangers waren samengekomen om de dood van Bonifatius te herdenken. Ook Olivier was aanwezig en zag kans het volk op te zwepen tot zo'n geestdrift, dat massa-hallucinaties het gevolg waren.

Het enthousiasme van Willem I was bij lange na niet zo groot als dat van de Friezen, maar hij had weinig keus. Om redenen die te ver voeren om hier genoemd te worden had hij zich de woede van de paus op de hals gehaald en was vervolgens geëxcommuniceerd. Er was maar één manier om de ban op te heffen en dat was ter kruisvaart gaan.

Zo kwam het dat hij in 1217 met zijn ridders, voetknechten en vrijwilligers bij Vlaardingen scheep ging. Om de paarden te kunnen inladen werden er openingen in de scheepsrompen gezaagd, die daarna met behulp van veel pek weer gedicht werden. Op zee ontmoetten ze het Friese eskader. Gezamenlijk voeren beide vlooten verder en bereikten binnen een maand Lissabon. Daar bleven de Hollanders achter om de Portugezen te helpen in hun strijd tegen de Moren. De citadel Alcazar werd belegerd en ingenomen. Ondertussen plunderden de Friezen mohammedaanse steden aan de kust van de Middellandse Zee en overwinterden in Rome, waar hen een hartelijke ontvangst ten deel viel.

Als graaf Willem al de hoop had dat de paus genoeg zou nemen met zijn verovering van Alcazar en hem zou ontslaan van zijn kruisgelofte, kwam hij bedrogen uit. En zo voeren Hollanders en Friezen in het voorjaar gezamenlijk verder en bereikten Damiate. Het zwaartepunt van de Saraceense macht lag namelijk in Egypte, zodat men de bedoeling had zich meester te maken van Damiate, dat gelegen was in de Nijldelta en zo als het ware een sleutel tot Egypte vormde.

Terwijl de bondgenoten, hoofdzakelijk bestaand uit Hollanders, Friezen en Genuezen, het beleg sloegen rond de stad, vond er een maansverduistering plaats. Dit werd als

een gunstig voorteken opgevat, omdat de halve maan immers het teken van de islam was. Daarmee was Damiate nog niet in handen van de kruisvaarders. Het was een goed versterkte stad, terwijl een sterke toren, die op een eiland in de rivier was gebouwd, met behulp van een dikke ketting de toegang over water naar de stad afsloot.

Drie maanden probeerden de kruisvaarders tevergeefs dit bastion in te nemen. Maar op 24 augustus zagen ze kans een houten toren, gebouwd op twee aaneengebonden koggen en beschermd door huiden, er voor in stelling te brengen. Ondanks het Griekse vuur van de verdedigers zagen de kruisvaarders kans op de toren te komen. Nadat deze was veroverd kon Damiate geheel worden ingesloten. Enkele maanden later gaf de stad zich over. Sultan Al-Malik-al-Kamil bood gunstige vredesvoorwaarden aan: teruggave van Jeruzalem met Centraal-Palestina in ruil voor de ontruiming van Egypte. De Genuezen voelden hier weinig voor. Damiate was tenslotte winstgevender dan het bezit van het kale heuvelland rondom Jeruzalem. De pauselijke legaat steunde hen. Waarschijnlijk vond hij het behaalde succes te gering. De kruistocht zou te snel afgelopen zijn. De ruil ging dus niet door en een jaar later werd Damiate weer heroverd door de sultan.

De Hollanders en de Friezen waren toen al weer teruggekeerd. De herinnering aan deze kruistocht bleef nog lang voortleven. In de zestiende eeuw liet een inwoner van Haarlem ter nagedachtenis van zijn voorvaderen, klokken in de toren van de Sint Bavo hangen. In de volksmond werden deze voortaan Damiaatjes genoemd.

DE GEVOLGEN VAN DE KRUISTOCHTEN

Over de gevolgen van de kruistochten is heel wat te doen geweest. Lange tijd is de invloed van de kruistochten op het West-Europese leven overschat. Daar kwam reactie op. Al het nieuwe was er zonder de kruistochten ook wel gekomen, stelde men, via betrekkingen met Byzantium en de islam. Er was zelfs een historicus, die stelde dat hij maar één vrucht(!) kon ontdekken, die Europa aan de kruistochten had overgehouden, namelijk de abrikoos.

In ieder geval hebben de Italiaanse handelssteden, zoals Venetië en Genua, kans gezien zich snel te verrijken en hun imperium uit te bouwen. Ze vervoerden tegen hoge vergoedingen voorraden en oorlogsmaterialen naar Palestina en hielpen mee de belangrijke kuststeden te veroveren (zoals Damiate). Italiaanse bankiers verleenden voorschotten tegen hoge rente. Verder kan hier nog genoemd worden: het heden ten dage nog in gebruik zijnde scheepsroer met scharnieren, de heraldiek (familiewapens), nieuwe geneesmiddelen en enig begrip van hygiëne.

De kruisboog, waarmee korte, stalen pijlen (bouten) werden afgeschoten, was al in de negende eeuw bekend, maar gold aanvankelijk als onchristelijk en het gebruik ervan was door de kerk verboden vanwege de vreselijke verwondingen die de pijlen veroorzaakten. De kerk had er echter geen bezwaar tegen dit wapen tegen de ongelovigen te gebruiken. Het gevolg was dat ook in Europa de kruisboog de handboog begon te verdringen. Een schot met een kruisboog was trefzeker over een afstand van 80 meter en kon zelfs een harnas doorboren.

Tenslotte heeft de West-Europese expansie ook tot gevolg gehad dat de opmars van de Turken enkele eeuwen lang werd tegengehouden. Toen die aanval tenslotte in 1453 kwam, was Europa beter voorbereid en georganiseerd dan het in het begin van de twaalfde eeuw had kunnen zijn.

8. De kruistochten

Antwoorden Basis

Verwerking

1. 12. Links is een belegeringstoren te zien. De kruisvaarders bouwen zulke torens omdat de muren hoog zijn en de poorten sterk. De torens hebben wielen die van binnenuit voortbewogen kunnen worden. Zo kunnen ze tot bij de muur worden gereden. Met behulp van een valbrug kan men op de muur komen.
5. De ridders op de voorgrond zijn op weg naar de belegeringstoren. Ze zijn gewapend met een zwaard of een bijl. Ze zijn gekleed in een leren kolder (harnas), versterkt met ijzeren ringen of ronde plaatjes. Hun helmen zijn voorzien van een neusbeschermer.
6. Rechts staat Godfried van Bouillon met zijn blauwe helm, blauwe wapenrok en sluier.
3. Links op de voorgrond zijn mannen bezig met het aandragen van ladders. Ze gaan, zoals zoveel mannen, zonder beschermende kleding de strijd in.
2. De meest linkse man draagt aan een riem een watertonnetje als veldfles.
1. Boven hem is een man te zien die een van de touwen vasthoudt, waarmee de valbrug in bedwang wordt gehouden.
4. De ridder in het midden houdt een kruisvaan vast.
7. Achter Godfried van Bouillon is een monnik te zien die een kruisbeeld draagt.
9. Achter de monnik, op een heuvel, staat een blijde. Dat is een werpgeschut, waarmee grote stenen tegen of voer de muren geslingerd kunnen worden.
8. Talrijke boogschutters schieten hun pijlen naar de verdedigers op de muren.
11. De verdedigers hebben de muren opgehoogd met stapels balken om zich te beschermen tegen de pijlen. Daar bovenop zwaait een mohammedaan met de groene vlag van Mohammed.
10. Om de kruisvaarders te bespotten, hebben de mohammedanen omgekeerde kruisen op de muren geplaatst.
3.
 - a. voordeel
 - b. nadeel
 - c. voordeel
 - d. voordeel
 - e. voordeel
 - f. nadeel
 - g. voordeel
 - h. nadeel
4. Kleuren: kompas, tapijt, glasvenster.

Extra

1. [Zoek op internet op 'Damiaatjes'. Bijvoorbeeld www.youtube.com/watch?v=bXfkfUqUESI (de Damiaatjes beginnen hier na ongeveer 1 minuut te luiden.)
Als u een orgel / piano / klokkenspel / klankstaven heeft, kunt u de kinderen laten proberen welke tonen de klokken hebben.
Tijdens de muziekles kunt u het lied 'De klokken van Haarlem' aanleren.
[\[https://musescore.com/rpbouman/19-de-klokken-van-haarlem-canon-a-3\]](https://musescore.com/rpbouman/19-de-klokken-van-haarlem-canon-a-3)
 - a. Twee.
 - b. Kleine klokken, want ze hebben een hoog geluid.
 - c. Damiate in Egypte.
 - d. De vijfde kruistocht.
 - e. Twee klokken (ze hebben ook een naam: Piet en Hein).
 - f. Moed heeft het geweld overwonnen.
 - g. [Opname van Klaas Bolt te downloaden vanaf de website, behorend bij de methode]
De organist speelt ook heel lage tonen. Lage tonen horen bij heel grote klokken.

2. b. Geloofsbelijdenis van Nicea over Jezus als de Zoon van God: De Heere Jezus Christus is de eniggeboren Zoon van God, geboren uit de Vader vóór alle eeuwen; God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God, geboren, niet gemaakt, van hetzelfde Wezen met de Vader, door Welken alle dingen gemaakt zijn.
3. a. Moslims.
b. Iedere deelnemers moest aan zijn rechterschouder een rood kruis bevestigen.
c. Islam.
4. a. Psalm 48, 72, 122, 125, enz.
b. Voor de christenen is Jeruzalem de stad waar Jezus gekruisigd is en opgevaren is.
Voor de moslims is Jeruzalem de heilige stad, want Mohammed is er ten hemel opgestegen.
5. a. De zoon van Noach, uit wie Abraham en zijn volk, de Joden zijn voortgekomen.
b. Exodus, Esther.
c. Faraó, omdat hij de machtigste wilde blijven.
Haman, omdat Mordechai (die een Jood was) zich niet voor hem wilde buigen.
d. God strafte Faraó met de 10 plagen en toen moest hij de Joden uit Egypte laten gaan.
God gaf koningin Esther, die ook bij de Joden hoorde, genade in de ogen van de koning.
e. Ze werden door Hitler en zijn volk gezien als een minder ras, dan de Duitsers (Ariërs).
d. Uit ontzag voor God, Die boven hen staat en hen regeert. Ze bidden met een gedekt hoofd.
e. Bidden om hun bekering.